

OBJAVA I ETIKA: PITANJE DISTANCE

Miroslav M. Kiš*

*Dr. Miroslav M. Kiš je doktorirao na Sveučilištu McGill u Kanadi. Sada drži katedru teologije i kršćanske filozofije na Andrews Universityju, USA.

SAŽETAK

Otkrivenje i etika: pitanje distance

Osnovna teza ovoga članka jest da objava nije beznačajna niti bez važnosti za čovjekovo grešno stanje zbog svog nadnaravnog podrijetla. Autor prvo nastoji promotriti odnose između teologije i etike i problem distance. Zatim, ispituje načine na koje su dva istaknuta teologa Reinhold Niebuhr i Carl F. H. Henry objasnili odnos između objave i kršćanske etike. Napokon, autor zaključuje. Obojica teologa, Niebuhr i Henry podvlače apsolutni zahtjev moralnog ideala; ipak obojica (iz različitih razloga) drže taj ideal nemogućim. Rezultat je sličan: napetost je smanjena i moralne strijele ne lete. Rješenje nije u smanjivanju napetosti, već u uvećavanju naše vjere u sposobnost Svetoga Duha. U kršćanskoj je etici problem distance od kršćanske teologije samo prividan, a ne stvaran.

Uvod

Pisati o kršćanskoj etici, kako reče Helmut Thielicke¹, nije lagana zadaća. Etika je relativno nova znanost. Premda teologija stoji na čvrstom temelju, osiguranom stoljećima ili milenijima kontroverzi i crkvenih sabora koji su skovali i izbrusili shvaćanja i doktrine, etika kao znanost i dalje je u procesu razvitka. Istina, čak i nakon stoljeća raspri, kršćanska teologija nije monolitna struktura. Teolozi se i dalje međusobno ne slažu u mnogim pi-

¹ Helmut Thielicke, *Theological Ethics* (Grand Rapids, MI: Eerdmans 1979), str. 3.

tanjima. Međutim, oni se slažu o točkama neslaganja; i stoga se mogu razlučiti široko definirane škole mišljenja uz pomoć kojih se pojedinačni teolozi mogu više-manje dostatno identificirati. Unutar ovoga konteksta, teolog jača nedovršeni konsenzus teologije.

Unutar kršćanske etike, i osobito protestantske etike, ovakve identifikacije su i dalje u tijeku. Namjesto dogradnje prethodno razjedinjenog moralnog sustava, mnogi etičari traže osnovu unutar svog teološkog obitavališta.

S ove osnove počinje opasno putovanje u teoriju i praksu moralnih odluka svakodnevnog života. Služila kršćanska teologija kao osnova etičkog mišljenja ili služio posebni sustav etike kao temelj, djelatnost etike ostaje ozbiljnom zadaćom. U ovome članku predlažem da promotrimo prvu alternativu. Kršćanska doktrina o objavi ili otkrivenju poslužiti će kao ogledni slučaj. *Moja teza je da objava nije značajna niti bez važnosti za čovjekovo grešno stanje zbog svog nadnaravnog podrijetla.* Stoga, nije neophodno pokušavati učiniti objavu primjerenom svakodnevnim moralnim dvojbama. Zapravo, ključ i za primjerenost i za značajnost objave ukorijenjen je u njenu izvoru i mnogolikosti, kako je prikazano u Bibliji.

Predlažem da prvo promotrimo odnose između teologije i etike i problem distance. Zatim, ispitat ćemo načine na koji su dva istaknuta teologa stavljali u odnos objavu i kršćansku etiku. Napokon, izvući ćemo neke zaključke korisne za čin donošenja kršćanskih etičkih odluka.

Teologija/etika: odnos

Teologija/etika definirane

Teologija se može definirati kao znanost o religiji. Njezina je zadaća da traga za razumijevanjem sadržaja i prirode božanskog objavljenja i da osigura koherentnost u sustavu vjerovanja koja rezultiraju iz tog objavljenja. Ona postavlja pitanje *što* je istina i kako bih trebao odgovoriti na Božje objavljenje.

Kršćanska etika, s druge strane, počinje od teološke premise. Ali ona se bavi *primjenom* (u ljudskom kontekstu) objavljenih istina. Zadaća je etičara da prenese Božju volju za ljude

na razinu međuljudskih odnosa. Bonhoeffer sažeto sumira ovu distinkciju kada kaže:

Problem kršćanske etike jest *realizacija* među Božjim stvorenjima Božje stvarnosti objavljene u Kristu, kao što je problem dogmatike *istina* Božje stvarnosti objavljene u Kristu.²

Prema tomu, puko *poznavanje* istine nije krajnji cilj kršćanske teologije. Njezina svrha mora biti šira, usmjerena prema ljudskoj djelatnosti i postupanju, što rezultira obnovom ljudske, osobne, društvene, duhovne i moralne cjelovitosti.

Zadaća etike može se usporediti s ulogom kojoj je povjereno omogućavanje ostvarivanja u moralnom životu istine koja je shvaćena i spoznata kroz teološka nastojanja. "Velika je udaljenost", kaže James Sellers, "između biblijski i teološki korektnog recitiranja doktrine o čovjeku i konkretne etičko-moralne poduke o građanskoj neposlušnosti ili seksualnim odnosima."³ Kompleksnost moralnih dvojbi, odluka, postupaka i njihovih posljedica; nevjerovatna himbenost i žilavost grešnoga stanja; i napokon, opća propast društvene moralne strukture; sve ovo zahtijeva odlučan, kreativan i predan rad onih koji djeluju na polju kršćanske etike.

Jedinstvo u zadaći

Razlika između teologije i etike ne znači, međutim, njihovu razdvojenost. Ova se tvrdnja temelji na više razloga:

1. Kršćanskoj teologiji i kršćanskoj etici zajedničko je isto središte i isto ishodište: Bog. Bonhoeffer tvrdi: "Ishodište kršćanske etike nije nečije samosvojstvo niti stvarnost svijeta; niti je to stvarnost standarda i vrijednosti. Ono je stvarnost Boga kako On objavljuje sebe u Isusu Kristu."⁴ Ili, riječima T. B. Mastona: "Bog je središte biblijske etike kao što je središte njezine teologije. On nije samo Bog svetišta nego i tržnice."⁵

2. Kršćanskoj teologiji i kršćanskoj etici zajednička je njihova ovisnost o Isusu Kristu. Kršćanska teologija počiva na vjerodostojnom objavljivanju istine koja je dobivena i objavljena kroz Krista. (Iv 1, 18) Kršćanska etika sa svoje strane prepoznaje

2 Dietrich Bonhoeffer, *Ethics* (New York: MacMillan, 1955), str. 57.

3 James Sallors, *Theological Ethics* (New York: MacMillan, 1966), str. 75.

4 Bonhoeffer, str. 56.

5 T. B. Maston, *Biblical Ethics* (Waco: Word, 1967), str. 282.

u Isusu aktualizaciju te istine. Isus je istina provedena u život (Iv 14, 6). Tako su i mogućnost poznavanja istine i provođenja istine u život osigurane u Isusu Kristu.

Napokon, kršćanska teologija i etika nalaze svoju realizaciju u mnogostranoj službi Svetoga Duha. Teološka istina otkrivena je uplitanjem Svetoga Duha koji je nadahnuo umove biblijskih pisaca božanskom porukom (2 Pt 1, 20-21). Nadalje, Duh vodi i pomaže ozbiljnim proučavateljima Pisma u teološkom radu. (Iv 16, 13-15) Konačno, Sveti Duh je taj koji donosi plod poznavanja istine u individualni i zajednički život. Tako su plodovi Duha (Gal 5, 22-23) ujedno i glavne kršćanske moralne vrline.

Kršćanska teologija prirodno se ulijeva u etiku. One pripadaju jedna drugoj, čak i ako ih razdvojimo radi istraživanja i radi različitih zadaća koje su im dodijeljene. Spekulativna teologija nije biblijska teologija, kao što ni formalna religija nije religija Isusa Krista. Samo teologija koja ima značenja za ljudski život, i stoga prevedena u moralno ponašanje stoji čvrsto na stijeni (Mt 7, 25), može biti nazvana kršćanskom teologijom. Na isti način samo etika zasnovana na kršćanskoj teologiji, koja prikazuje ne samo istinu objave nego i zahtjeve Božje objave čovjeku, može biti nazvana kršćanskom etikom.

Problem distance

Kao stvorenja stojimo u očajničkoj potrebi za pouzdanom procjenom našeg stanja, našeg potencijala, i sredstava za ostvarenje ovoga potencijala. Ali ovo znanje mora doći s onu stranu carstva ljudi. Mi smo utonuli u vrijeme, slučajnost, subjektivnost, strah i grešnost. Mi nemamo točku objektivnosti za nepristrano samoprocjenjivanje. Platon, Nietzsche, K. Marx i J. P. Sartre pokušali su nemoguće: dati istinitu procjenu ljudske prirode, njezinoga stanja i sudbine - sa stajališta same prirode.

Poruka Biblije jest da je Bog preuzeo ulogu Riječi ljudskim bićima. Ova Riječ je Riječ istine, zamišljena da odgovori na naše potrebe i opskrbi nas s nasušno potrebnom spoznajom našega stanja. Pismo predočuje proizvod i čin nadnaravne objave koja dolazi s onu stranu našeg ljudskog stanja i služi kao pouzdan izvor i za kršćansku teologiju i za kršćansku etiku.

Prednost i privilegij posjedovanja vjerodostojne komunikacije sa znanjem s onu stranu ljudskoga stanja postaje, po tom istom obilježju, izvor teškoća za djelatnost. Nadnaravno podrijetlo sugerira udaljenost, distancu između božanske volje i ljudskog moralnog djelatnika. Istinita vijest da je "Riječ tijelom postala i nastanila se među nama" nekima zvuči zastrašujuće. Čak i kada Božja objava uzima oblik pisane Riječi, neki je smatraju udaljenom u vremenu i prostoru od grešne ljudske stvarnosti. Bog je nadnaravan i vječan, ljudi su smrtni i prolazni; Njegov zahtjev za savršenstvom čini se nemogućom dužnosti.

Ukratko, dok se upuštamo krenuti iz našeg teološkog temelja k carstvu svakodnevnog kršćanskog moralnog života, suočavamo se s osjećajem distance. Ideal moralnog ponašanja koji izvire iz objave čini se nestvarnim, nerealističnim i neostvarivim. Pitanja se umnožavaju.

1. Je li smisleno govoriti o objavljenom moralnosti kada postoji takav jaz između nadnaravne objave i ljudskog moralnog stanja?

2. Je li moguće iz stvarnosti što je izvan ljudske donijeti pouzdan i koherentan moralni sustav spojiv s ljudskom potrebom tako da ljudsko srce može stvoriti dovoljno unutarne motivacije za dragovoljno i iskreno prilagođavanje tom sustavu?

3. Ako ističemo Božju transcendentnu zapovijed, što će se desiti s ljudskom slobodom? Ako, obratno, ističemo Božju immanentnost i ljubav, što onda s ljudskom odgovornošću?

Ova i brojna druga pitanja umnožavaju se i tako čine dojmljivu silesiju mogućih odgovora na njih. Iskušenje da se odlučimo za drugačiju osnovu - kao što su autonomija volje (Kant) ili historijski determinizam (Marx) - vrlo je primamljivo.

Međutim, za naše nakane kao kršćana pitamo se: *Kako bismo trebali razumjeti božansku objavu da njen sadržaj može biti i relativnim i korisnim za ljudsko moralno postupanje?* Tijekom našeg traganja razmotrit ćemo odgovore što su ih dala dva istaknuta teologa: prvo Reinholda Niebuha, a zatim Carla F. H. Henryja.

Reinhold Niebuhr: objava kao drama

Ljudsko 'ja' umiješano je u dijalog sa samim sobom, s drugim 'ja' i s Bogom. Ovaj dijalog, većim dijelom vremena, sastoji se od jednostavnog priopćavanja. Ponekad, međutim, dijalozi požuruju akciju. Oni se odigravaju. Dijalozi "su preneseni u drame",⁶ govori Reinhold Niebuhr.

Biblija poima život kao dramu u kojoj ljudski i božanski postupci stvaraju dramatsku cjelinu. Postoje ontološke pretpostavke drame, ali one nisu izgovorene. Drama je izrečena prvenstveno u terminima sukoba između svih ljudi i nacija s Bogom, a zatim sekundarno u smislu borbe između dobra i zla u povijesti.⁷

Objava, prema Niebuhru, uzima formu drame koae se odigrava na dvije razine: osobnoj i povijesnoj.

Objava kao osobna drama

Objava se događa u povijesti - osobnoj povijesti svake individue. Niebuhr odbacuje ontološku narav objave tipa "susreta". Ontologija je za njega previše spekulativna i misteriozna. Osobna objava, u Niebuhrovu shvaćanju, sinonimno je onome što se naziva "općom objavom". Evo rezimea distinktivnih odlika osobne objave.

1. Osobna je objava univerzala po svom djelokrugu. Ona je "u nekom smislu sinonimna s 'općom objavom'..." i "nije manje univerzalna zato što je osobna".⁸

2. Osobna objava je iskustvo zbog kojega "ljudi 'nemaju isprike' ako ne proslavljaju Boga kao Boga".⁹

3. Iskustvo objave ove vrste nije nikakav osobit tip iskustva. Ustvari, svako iskustvo može biti objava ukoliko ga vjera takvim prosuđuje.

4. Osobna objava je "osjećaj suočenosti s 'potpuno drugačijim' na granici ljudske svijesti..."¹⁰

6 Reinhold Niebuhr, *The Self and Dramas of History* (SDH) (New York: Charles Scribner's Sons, 1955), str. 44.

7 Reinhold Niebuhr, "Biblical Thought and Ontological Speculation in Thillich's Theology" u *The Theology of Paul Tillich* (New York: MacMillan, 1952), str. 216-227.

8 Reinhold Niebuhr, *Nature and Destiny of Man*, vol. 1. (New York: Charles Scribner's Sons, 1958), str. 127.

9 Isto.

10 Isto, str. 131.

Osobna objava jest svjedočanstvo u svijesti svake osobe da njezin život dodiruje stvarnost iza nje same, stvarnost dublju i višu no što je sustav prirode u kojemu ona stoji... Duša koja doseže vanjske rubove vlastite svijesti, mora također doći u kontakt s Bogom, jer On djeluje na tu svijest.¹¹

5. "Poznavanje Boga tako nije nadnaravna milost koja je 'dar s one strane' onkraj čovjekove esencijalne naravi. Ona je zahtjev njegove naravi kao slobodnog duha", i konstitutivni element njegove naravi.¹² Bog je pristupačan zbog čovjekove naravi kao duha.

6. Osobna objava omogućuje:

a. Osjećaj Božje prisutnosti, osjećaj ovisnosti o Njemu i poštovanja prema Njemu.

b. Osjećaj moralne obvezatnosti.¹³

c. Žudnju za oprostom. (Ovaj osjećaj nije jasan na razini osobne objave.)

d. Svijest o Bogu kao Stvoritelju, Sucu i Otkupitelju.

Objava kao specijalna, povijesna drama

Osoba objava jest samo uvodno zasnivanje specijalne (ili javne) objave, koja dovršuje, razjašnjava i stavlja sadržaj osobne objave u pravilnu perspektivu. I ovdje nanovo iskustvo nije ontološke nego povijesne naravi. Specijalna objava obuhvaća osobitu djelatnost Boga u povijesti (drama povijesti) u kojoj On objavljuje sebe kao "Ti". Niebuhr razjašnjava:

Vjera u transcendentnog Boga, kako je objavljeno u osobnom iskustvu i u karakteru cijeloga stvorenja, jest tlo na kojemu je izgrađena biblijska, povijesna objava... Ova povijesna objava nipošto ne znači povijest čovjekova traganja za Bogom ili zapis o čovjekovim sve adekvatnijim definicijama Boga... Ona je više kao zapis o onim događajima u povijesti u kojima vjera razabire samo-objavljenje Boga. Ono što ona razabire jesu Božji postupci koji razjašnjavaju sučeljavanje čovjeka s Bogom u području osobnog i individualnog moralnog života.¹⁴

¹¹ Isto, str. 127.

¹² Isto, str. 271. Ovo je još jedna misao kojom Niebuhr odstupa od teologije susreta (encounter), osobito Barthova učenja.

¹³ Isto, str. 129.

¹⁴ Isto, str. 136-137.

Specijalna objava jest događaj, svaki događaj, u kojemu vjera razaznaje "krajnji značaj" i "osobitu dubinu" značenja za život i ljudsku sudbinu.¹⁵

Sadržaj ove specijalne objave može se rezimirati jednom riječi: *značenje*. Za Niebuhra ova riječ najprije vrijedi za koherenciju u sustavu etičkih principa. Ali, što je još važnije, ona označuje *pobjedu* dobra nad zlom. Zlo i grijeh uzrokuju besmislenost. Povijest kao rezultat je nedovršena i apsurdna. Dovođenje povijesti pobjedom dobra nad zlom unosi značenje u život.

Ali kako ljudsko biće ima razlikovati *značenje* ili koherenciju od udesa i apsurdna? Odgovor je - vjera. Razum nikada neće pronaći ni *koherenciju* ni *pobjedu* jer on funkcionira samo unutar granica povijesti. Vjera razaznaje Boga nejasno (osobna objava) ali mnogo jasnije u posebnim događajima "kao strukturu, zakon, suštinsku oznaku stvarnosti, kao izvor i središte stvorena svijeta protiv kojega ponos čovjekov uništava samoga sebe u uzaludnoj pobuni".¹⁶

Tako, naprimjer, u drami raspeća "sve su forme ljudske pravednosti problematizirane",¹⁷ i ljudska su se bića našla krivima i grešnicima. "Objava u Kristu tako razjašnjava ljudsku nevolju koju smo mi nazvali misterijem ljudske bijede."¹⁸ Ovo razjašnjenje ljudskoga stanja konačno je objavljeno u Božjem oprost, koji čini moralni ideal još smislenijim.

Objava i etika

Religija zasnovana na objavi stoji iznad marksističke ideologije s jedne strane i religije kulture s druge. Marksistički ideali završavaju u utopiji zato što je radnička klasa nemoćna da proizvede zlatno doba; i štoviše, elita nezadrživo izopačuje svoje apsolutne vrijednosti u sebičnoj samodopadnosti.

U religiji kulture ideal je zamagljen nekom mističnom disciplinom, kao u budizmu. Zemaljski život postupno iščezava i svijest o transcendentnome biva upijenom u apsolutnom.

¹⁵ Vidi Niebuhr, *The Self and Dramas of History*, str. 66; i Reinhard Niebuhr, *Christian Realism and Political Problems* (New York: Charles Scribner's Sons, 1953), str. 197.

¹⁶ Niebuhr, *Nature and Destiny of Man*, str. 144.

¹⁷ Reinhold Niebuhr, *Faith and History* (New York: Charles Scribner's Sons, 1949), str. 141.

¹⁸ Reinhold Niebuhr, *An Introduction to Christian Ethics*, (New York: Charles Scribner's Sons, 1958), str. 139.

Religija objave izbjegava obje ove opasnosti. Objava omogućuje dimenziju dubine bez uništavanja povijesne stvarnosti. Njeno sredstvo komuniciranja nije ni mistične niti racionalne nego prije mitske naravi. Biblijski mit (Niebuhrov liberalni pogled na Bibliju) prikazuje moćnu istinu transcendentnog umiješanu, ali ne i izjednačenu, s povijesnim procesom. Ovdje je rodno mjesto etike. Niebuhr objašnjava:

Dimenzija dubine... stvara napetost između onoga što jest i onoga što treba biti. Ona napinje luk s koje leti svaka strijela moralne akcije. Svaki istinski moral teži zasnovati ono što treba biti, zato što se djelatnik osjeća obveznim prema idealu, iako povijesno nerealiziranom, kao odredbi života u njegovoj esencijalnijoj stvarnosti.¹⁹

Nadalje, dimenzija dubine omogućuje religijskoj moralnosti da se odupre pritisku da kapitulira pred suvremenim vrijednostima nekoga doba "slijedeći svaki sadržaj s kojim se ono bavi do nekog krajnjeg izvora i dovodeći u svezu svaku nakanu s nekim krajnjim ciljem".²⁰

Napokon, objava objavljuje moralni ideal ljubavi koja nadilazi "daj i uzmi" međusobnih odnosa. Ono "vuče" i "vodi" moralni život prema požrtvovanoj ljubavi koja je ilustrirana križem, ljubavi koja ne može opstati unutar područja povijesti.

Kritička procjena

Ovaj vrlo sažet prikaz pokazuje važnu ulogu otkrivenja kako ga Niebuhr određuje u svom shvaćanju etike. I važnost i korist objave za etiku su očiti. Unatoč tomu to stvara neke teškoće onome koji vjeruje u biblijsku objavu...

1. Da bi osigurao važnost objave za etiku, Niebuhr ne smiješta objavu iznad, ispod ili na stranu drame moralnog života, nego unutar te drame i na istu razinu. Pravi moralni postupak može, zapravo, imati značenje objave. On se protivi, i to je ispravno, shvaćanju božanske komunikacije koja bi bila udaljena od povijesnog konteksta moralne drame. Ali Niebuhr ide dalje. Objava ne samo da igra svoju ulogu na razini povijesti, ona je povijesna po naravi. Njen izvor može biti sasvim izvan

¹⁹ Reinhold Niebuhr, *An Introduction to Christian Ethics*, (New York: Seabury, 1979), str. 5.

²⁰ Isto, str. 3.

povijesti, ali njena transcendentnost jednaka je transcendentnosti ljudskoga duha.

Ono što to implicira jest to da Niebuhr ne vidi mjesta za božansku "mjeru" transcendentnog u objavi. *Nemamo Riječ Božju da nas vodi. Najviše što možemo očekivati jesu ljudske riječi u mitskome obliku.* Niebuhr se trudi dokazati kako je mit bogatiji oblik komuniciranja od razumskih tvrdnji, ali i dalje podržava stajalište o ljudskoj prirodi Biblije kao objave.

2. Ako, međutim, Niebuhr zamjenjuje objektivu objavu sadržanu u pisanom dokumentu s mitovima - sve radi moralne važnosti - iskrsavaju daljnji problemi. Zbog etičkih svrha Biblija jednostavno postaje "knjigom slučajeva". Ustvari, govori Niebuhr, nije bilo vrta, stabla, zmijske. Pad nije bio povijesni događaj. To nam je bilo objavljeno kao "slučaj" tako da u ovim mitskim primjerima mogu biti uključeni naši "slučajevi".²¹ Objava je otvorena našem tumačenju, opažanju naše vjere, i kao temelj svakog moralnog sustava ona je ovisna o našoj pouzdanosti. U ime važnosti, objava je relativizirana

3. Niebuhr bi dokazao kako mi možemo govoriti o apsolutnom samo u terminima mita. Na taj način apsolutna moralna ideja sučeljava se s moralnim djelatnikom bez gubitka utjecaja na njegovu ili njezinu volju da poslušati. Zapravo, mi stvaramo zdravu napetost između moralnog zahtjeva objave i onoga što je dostižno u povijesti. Ali, ako je zahtjev objave jedini i apsolutan i isto tako transcendentan kao i ljudski duh, napetost je značajno smanjena. Moralne strijele neće letjeti ništa dalje od ljudskih shvaćanja ideala.

4. Napokon, čak i ako, kao što Niebuhr tvrdi, ideal požrtvovne ljubavi može zadržati svoju apsolutnost, nitko, prema njegovu shvaćanju, ne može je vršiti a da ne postane žrtvom. Objavljeni ideal je "nemoguća mogućnost". On je moguć samo na kraju vremena - u eshatonu. Niebuhr ne objašnjava ovo ostvarenje niti ovaj eshaton na ma koji način koji je relativan za etiku, i ovdje se nalazi slaba točka. Što se događa nekoj etici kada ima apsolutni ideal koji je nemoguće dosegnuti? Bez doktrine o Svetom Duhu Niebuhr nema načina da potvrdi moti-

²¹ Reinhold Niebuhr, *Beyond Tragedy*, (New York: Charles Scribner's Sons, 1937), str. 10-12.

vaciju za moralno postupanje i ponašanje prije eshatona (kraja vremena).

Očito je da je ispravno Niebuhrovo zapažanje o tome kako objava treba biti važna i korisna etici. Teškoće nastaju njegovim prilagodavanjem objave ljudskom stanju, čime se smanjuje njena djelotvornost na moralni život.

Objava kao komunikacija: Carl F. H. Henry:

U evangelističkim krugovima objava je više shvaćena kao priopćavanje inteligibilne istine nego kao sudjelovanje u dramatskom iskustvu. Primatelj objave igra mnogo pasivniju ulogu. Ukratko ćemo istaknuti važne crte u Carl. F. H. Henryjevom razumijevanju objave, koje uglavnom slijedi tradicionalni obrazac učenja. Nas ponovno zanima da li njegovo razumijevanje čini objavu i važnom i korisnom za ljudsku, moralnu situaciju. Nekoliko crta odlikuje Henryjevo razumijevanje objave.

Priroda objave

Racionalno. "Izvirući iz Božjega uma i volje, objava je upućena umu i volji ljudskih bića. Kao takvo ono sadrži prvenstveno aktivnosti svijesti koja privlači misli i smjera na vjerovanja i postupke njegova primatelja."²² Božje obličje u čovjeku jest prvenstveno sposobnost razumijevanja. "Racionalni Bog je uredio racionalni svemir u kojemu stvorena racionalna bića po Njegovu obličju trebaju misliti Njegove misli prema Njemu, i činiti ih."²³ Tako je objava prvenstveno aktivnost umova (uma Božjeg i čovjekovog).

Logično. Objava slijedi zakone logike. Nema nekoherentnosti niti kontradikcije u božanskom priopćavanju istine.

Propozicionalno. Bog priopćava svoju volju i istinu s pomoću inteligibilnih jedinica značenja, i tako izbjegavajući fluidnost drama osobnog ili povijesnog tipa. Ove tvrdnje priopćene su putem procesa nadahnuća prorocima, apostolima i drugim biblijskim piscima koji su ih zabilježili za buduće naraštaje.

²² Carl F. H. Henry, *God, Revelation and Authority*, vol. 3. (Waco: Word, 1977), str. 248.

²³ Carl F. H. Henry, "Revelation and the Bible" u *Christianity Today* 2. (1958): 15-17.

Objektivno. Ova objektivnost karakterizira i postupke i riječi Božje. Događaji iz objave kao što je Djevičin porod ili uskrsnuće bili su stvarni događaji, otvoreni objektivnom proučavanju i opisivanju. Istina je, dakako, da oni koji su bili svjedocima događaja nisu uvijek prepoznali njihovo puno značenje. Stoga je Bog odlučio dodati "zvučni zapis" svojim postupcima. Kroz nadahnuće, viziju, neposredan govor, itd. On daje mjerodavno tumačenje, kako bi spriječio privatna i subjektivna objašnjenja. Ovo su glavne crte objave. Sada trebamo odrediti njen sadržaj.

Sadržaj objave

Istina o Bogu. Objava prikazuje apsolutnu istinu o Božjoj prirodi i djelatnosti kao i o ljudskoj prirodi i sudbini. Ovo je jedini izvor razumski shvatljivog priopćenja koje tvrdi apsolutnu istinu.

Božja volja. Objava priopćava čovjeku Božju volju za njega. Informacija je bez proturječja i potpuno je vjerodostojna.

Moralni zahtjevi. Objava objavljuje moralne zahtjeve za ljude. Kršćanska moralnost je objavljena moralnost i kršćanska objava sadrži neposredno moralno priopćenje. Ove su moralne zapovijedi izražene, najprije, životom i karakterom Isusa Krista. Isus nam objavljuje što nam je određeno da budemo. Drugo, moralni zahtjevi stižu do nas u obliku zapovijedi i naredbi od strane suverenog Boga. Ovi su standardi apsolutni i univerzalno valjani.

Kristov život. Kristov život, međutim, shvaćen je kao nemogući ideal. "Krist nas osvjedočuje da su Njegove zapovijedi i primjer izvan ljudskog dosega." Međutim, Henry požuruje reći kako nemogućnost nije zato što ideal nije ni stvoren da bude moguć - kao što je kod Niebuhra, niti zato što je Njegova moralna besprijekornost samo za "bogove", nego zbog pobune naše vrste. "Sveta čovječnost izgleda čudesno samo zato što mi previše volimo svoj grijeh."²⁴

²⁴ Carl F. H. Henry, *Christian Personal Ethics* (Grand Rapids: Baker, 1977), str. 413.

Primanje objave

Budući da je Biblija glavno sredstvo objave, i s obzirom da je njezin sadržaj racionalan, logičan i propozicionalan, očit je zaključak da ljudski razum shvaća objavljeni sadržaj kao što razumijeva i druga racionalna priopćenja.

Čak i kada Henry govori o prosvjetljenju Svetim Duhom kao sljedećim sredstvom kojim vjernik usvaja objavu, središnja je razumska sposobnost.²⁵ Prosvjetljenje pomaže ljudskom razumijevanju, a ne volji, emocijama ili svijesti.

Objava i etika

Kako je Henryjevo shvaćanje objave važno i korisno kršćanskoj etici? Ponovno treba spomenuti nekoliko točaka.

1. Objava i etika ne stoje na distanci jedno od drugog. Naprotiv, objava čini idealni moralni zahtjev nama poznatim kroz život i primjer Isusov i kroz racionalne zapovijedi.

2. Racionalnost objave jest sljedeći način na koji Henry približava objavu moralnom životu. Koherentnost i logička konzistentnost isto tako su integralni dio moralnog razmatranja.

3. Dostupnost pisanog zakonika koji upućuje, podučava i hrani moralno znanje nadalje smanjuje distancu između objave i etike.

Kritička procjena

Henryjev jaki naglasak na razumu može se pokazati prenapregnutim ili nedovoljno zaokruženim prikazom.

1. Čini se da je objava preusko fokusirana, ne gubljenjem objektivnosti (kao kod Niebuhra), nego prenaplašavanjem razuma. Dok je puka inteligencija od osnovne koristi u razumijevanju stanovitih vrsta informacija, ona dakako stoji razoružanom u opažanju nekih drugih vrsta. Kako je razum koristan u priopćavanju nam značenja Abrahama na Moriji, Joba na hrpi pepela ili čak i Isusa u jaslama? Znanje priopćeno objavom kroz tragične ili sretne događaje nije primarno racionalno po prirodi, a ipak je vrlo relativno za etiku.

25 Isto, str. 273.

2. Može li ljudska volja biti dostatno motiviranom samom razumskom spoznajom? Ne postoji li jaz između znanja i čina kao što je potvrđeno iskustvom kršćanstva?

3. Izenađujuće je utvrditi kako Henry smatra da je moralni ideal objavljen u Bibliji nemoguć ideal. Dakako, razlog je naša grešnost, a ne slabost moralnog autoriteta, ali rezultat nije mnogo bolji. Snaga neke apsolutne zapovijedi koja se pretpostavlja nemogućom lako se relativizira na razinu ljudske mogućnosti. Ako moram a ne mogu, smatrat ću dostatnim ono što mogu.

Čini mi se mogućnost poslušnosti jest stvar vjere i rasta sa strane čovjeka i stvar ljubavi i svemogućnosti (Sveti Duh) sa strane Boga. Rizik slabljenja moralne "energije" umanjen je ako moralnu zapovijed shvatimo doslovno. Možda on samo očekuje neku prigodu da bi pokazao što ljudi mogu biti kada se povežu sa Svemogućnošću. Božja uzvišena zapovijed nije uzvišenija od Njegove milosti. Samo On zna što može biti uz Njegovu pomoć.

Zaključak

A sada nekoliko zaključnih komentara. U osvrtu, moja postavka nije daleko od rečenog. Predlažem da objava, kako je opisana u Pismu, nije ni nevažna niti nespojiva sa zadaćom etike; prema tomu, ne moramo je pokušavati pojednostaviti u tu svrhu. Radije, sjedinjujući čimbenik za oboje jest božanski izvor, Bog.

Čini se očitim kako i Niebuhr i Henry, zbog svojih individualnih apologetskih preokupacija, pokušavaju "prilagoditi" objavu kako bi ga učinili važnijim i korisnijim u etici.

1. Obojica podvlače apsolutni zahtjev moralnog ideala; ipak obojica (iz različitih razloga) drže taj ideal nemogućim. Rezultat je sličan: napetost je smanjena i moralne strijele ne lete.

2. Obojica imaju usko gledište o objavi. Henry ga sužava na racionalno priopćenje, a Niebuhr na povijesnu dramu života. Ali zašto ona ne bi bila oboje i još nešto više?

3. Prema Niebuhru, Pismo je nešto malo više od knjige slučajeva koja sadrži informacije u obliku motiva i simbola. Moralni djelatnik mora biti vrlo aktivan, kreativan i moralno

neiskvaren da bi preveo slučajeve na svoj slučaj, i zatim, znajući da ima još vremena do eshatona (kraja), djelatnik ipak mora biti motiviran za akciju.

4. Prema Henryju, Pismo je gotovo knjiga pravila moralnog ponašanja. Moralni djelatnik mora imati neiskvaren razum kako bi jasno razaznao što se zahtijeva. On ne smije uporabiti razum da bi pokazao nerazumnost zahtjeva na temelju toga što je ona u svakom slučaju nemoguće pravilo.

Stoga, pitam se zašto bi postojao neki ili - ili između knjige slučajeva i knjige pravila? Zašto bi uopće bilo distance među njima? Takvo razdvajanje u sadržaju objave štetno je i za činjenje morala i za bivanje moralnim. Nije li Biblija i autoritativna tvrdnja o tome što i tko treba biti, a isto tako i bilješka o slučajevima onih koji su čuli Riječ i vršili je? Ni u jednoj sudnici (osim u anarhiji ili oligarhiji) ne bi slučajevi vrijedili više od državnog ustava. Čak su i Božji postupci ustavni. Ako snizimo biblijski autoritet na autoritet knjige slučajeva, zašto bi onda *biblijski* slučajevi bili normativnijim od tvog i mog? Nije li Isus rekao "činite ono što oni govore, a ne ono što oni čine"?

5. Također se pitam zbog čega je nužno prilagoditi objavu i svesti je bilo na razum, bilo na dramatične događaje, ili pak na osobni ontološki susret, kao kod Bartha? Mnogolikost objave biblijski je posvjedočena. "Na više načina Bog govoraše..." kaže Pavao u Hebrejima 1, 1. Bog je gorljiv da nam govori a ujedno je i kreativan komunikator. Magarica, kamenje (urim i tumim), ždrijeb, sunčani sat, kao dopuna drugim češćim načinima - svi stoje na raspolaganju Njemu kad On želi nešto reći. Može li biti da je ova mnogolikost objave zbog mnoštva različitih uvjeta, različitih moralnih djelatnika i bogate raznolikosti ustroja svakoga čovjeka?

6. Napokon, božanska objava moralne dužnosti stoji ujedinjeno u Božjem biću. Nema šizofrenije između Njegove volje i Njegove ljubavi, između istine i dobrote, obveze i sreće. Zahtjev je imperativan kao što je i ljubav čista; on je nepopustljiv kao što je dobro istinito; on je značajan kao što je sreća obvezatna. Rješenje nije razvodnjavanje zahtjeva. Samo okušajte i vidite: Pismo poziva. Mislim da reduciranje objave kako bi se ona učinila izvedivom u etici može biti postavljanje pozornice za

etiku djela i spasenje djelima. Redukcionizam moralno "treba" suviše približava nemoralnom "jest".

Objava u svim svojim spektralnim bojama je relevantna, autoritativna, kompatibilna i korisna etičkom istraživanju. Stoga ju nije neophodno reducirati, preoblikovati ili prilagoditi. Tri ključa, čini se, otvaraju vrata našem istraživanju:

1. Prvi ključ jest da se prepozna bogatstvo različitih oblika uzoraka objave zabilježenih u Pismu.

2. Drugi ključ da se prizna kako raznolikost uzoraka objave zapisanih u Pismu ne povlači različitost u autoritativnosti objave za etiku. Isti Bog stoji iza svakog načina objave koji On može uporabiti.

3. Treći ključ spoznavanju važnosti i autoritativnosti objave za etiku počiva u prepoznavanju Božje prirode, moralno savršenog "Slučaja", u kojemu su istina i njezino provođenje jedno.

Zahtjev u Pismu je apsolutan i kršćanska etika ga prepoznaje kao takvog, dajući Autoru objave prigodu da se pobrine za milost u moralnom životu. Rješenje nije da se smanji napetost nego, da se uveća naša vjera u sposobnost Svetoga Duha. U kršćanskoj etici problem distance od kršćanske teologije je samo prividan, a ne stvaran.

*Izvornik: Adventist Theological Society Occasional Papers, 1/1 1992.
S engleskog preveo: Željko Porobija*

SUMMARY

Revelation and Ethics: Question of Distance

The main thesis of this essay is that *revelation is not irrelevant nor without authority for the human, sinful condition because of its supernatural origin*. The author first looks at the relationship between theology and ethics, and the problem of distance. After that he examines the way that Reinhold Niebuhr and Carl F. H. Henry have related revelation and Christian ethics. Finally he draws some conclusions useful for the task of making ethical decisions: Both, Niebuhr and Henry stress the absolute requirements of moral ideal; yet both (for different reasons) consider this ideal impossible. The result is similar: the tension is lowered and moral arrows do not fly. The solution is not to reduce the tension but to increase our faith in the competence of the Holy Spirit. In Christian Ethics the problem of distance from Christian Theology is only aparent, not real.